

Вдовіченко Уляна Олексіївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
теорії держави та права Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент **Мозоль Н. І.**

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

Широкі зміни соціального розвитку у суспільстві, демократизації взаємовідносин стосуються проблем не лише теоретичного, а й суто прикладного аспекту. Дослідження великої кількості юристів, соціологів, політологів та філософів вказують на те, що недостатність сформованої правової свідомості громадян є не тільки причиною виникнення різних соціальних конфліктів, а й призводить до криміналізації суспільства.

На формування індивідуальної правосвідомості впливає суспільна правосвідомість, проявляючись як соціально-психологічний феномен. Такий вплив обумовлений тим, що людина, перебуваючи в соціумі, в тій чи іншій мірі орієнтується на думку оточуючих її людей, їх ставлення до тих чи інших вчинків, їх реакцію на ці вчинки та пов'язані з нею наслідки.

В умовах правової держави і громадянського суспільства правосвідомість стає, фактично, основною ланкою суб'єктивних і об'єктивних форм взаємодії особистості, суспільства і держави. Правосвідомість суспільства спрямована на справедливе врегулювання відносин людей, які забезпечують збереження цінності особистості. Сучасна правосвідомість народів є важливим засобом підтримки та розвитку мирного і справедливого співробітництва між державами.

Зростання правосвідомості всього нашого суспільства буде слугувати підвищенню життєвого рівня громадян України, убезпеченням бізнесу, вільним розвитком особистості кожного громадянина, посиленням її захисту. Проблема налагодження механізму правового впливу на суспільні відносини з метою створення правової держави є комплексною, тому і потребує комплексних підходів до забезпечення окремих елементів цього правового явища.

Основою творення правової свідомості є правові знання, різні емоції, ідеї, переконання. У залежності від обізнаності правовими знаннями, характеру емоцій і переконань (позитивних або негативних), пов'язаних із правом, правова дійсність по-різному відображається у свідомості людини, а це, відповідно, формує різне ставлення до права і спричинить різні поведінкові форми в юридично значущих ситуаціях [2].

Усвідомлення правових норм лежить в основі правової свідомості, що є одним із феноменів соціального пізнання, що розуміється як пізнання соціального світу людиною, непрофесіоналом, пізнання ним повсякденної реальності свого власного життя. Поведінка людини і її правосвідомість може бути правомірною або ж протиправною. Безсумнівним є те, що правова норма існує завдяки моральності. Якщо моральний зміст зникне, правова норма перестане існувати. Відповідно, якщо людина моральна, дотримується законів моралі, її правосвідомість буде розвинута, а поведінка буде відповідати правомірній.

Звертаючись до концепції правосвідомості О.М. Леонтьєв зазначає, що «лише у формі психічного образу, що відкриває суб'єкту навколишній світ; на більш пізньому етапі об'єктом свідомості стає також і діяльність, усвідомлюються дії інших людей, а через них й власні дії суб'єкта. Породжуються внутрішні дії та операції, які відбуваються в розумі» [3]. Це наводить на думку про те, що формування особистості залежить не лише від людини, її власних особливостей, ідей та уявлень, а також й від суспільства, в якому живе та розвивається людина, виконуючи певні соціальні ролі.

Індивідуальна правосвідомість – це форма відображення вже правових явищ, яка охоплює психічні, інтелектуальні, емоційні та вольові процеси та стани: знання чинного права і законодавства, правові вміння і навички, правове мислення, правові емоції і почуття, правові орієнтації, позиції, мотиви, правові переконання та установки, які синтезуються у прийнятих рішеннях і спрямовані на піднесення, спілкування та взаємодію у процесі правової діяльності й поведінки у сфері правовідносин [4].

У процесі усвідомлення індивідом соціальних норм (культури) відбувається перетворення соціального досвіду у власні установки, орієнтації, цінності. У процесі соціалізації особистість формує свої соціальні якості, властивості, засвоює певні цінності, норми, загальноприйняті в її оточенні, а також систему їх оцінок, засвоює соціальний досвід.

На процес становлення індивіда та формування правосвідомості впливають різні фактори, в тому числі соціальні, економічні, політичні, правові тощо. Правосвідомість має різнобічну, розгалужену за структурою та змістом суть, зумовлену різними чинниками. Вона є категорією, яка, з погляду її виникнення, суті й еволюції, чітко визначена історично, економічно та соціально. Правосвідомість формується і розвивається на базі суспільної свідомості та її ідей (філософських, світоглядних, політичних, моральних тощо), що стосуються явищ суспільного життя і характеру дій людей, суспільних відносин, інтересів і потреб, які зумовлені економічною та політичною основою суспільства.

Спіраючись на аналіз існуючих спроб побудувати модель правосвідомої особистості, можемо визначити, що правосвідомість детерміновано різноманітними особистісними утвореннями, а саме: ціннісні орієнтації особистості, моральна сфера, емоційно-вольова сфера та інтелектуальні здібності особистості.

Слід акцентувати увагу, що правосвідомість це все ж деяка система відношень особистості до права та його складових, яке формується самою особистістю, її поглядами, ідеями та впливом оточуючого суспільства. Основою формування особистості та її правосвідомості є саме виховання індивіда певною групою. На стан суспільної правосвідомості впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні явища, які між собою дуже тісно пов'язані. Об'єктивні явища сприймаються кожною особистістю суб'єктивно та формують певну думку, ідею та, як наслідок, поведінку людини.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Харків : Консум, 2005. 160 с.
2. Шелих А. А. Правосвідомість: доктринальні підходи до розуміння. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 2.
3. Леонтьев А. Н. Діяльність. Свідомість. Особистість. URL: <http://www.psy.msu.ru/people/leontiev/dsl/4-1.html>.
4. Юридична психологія : підручник / за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. К. : КНТ, 2007. 359 с.
5. Парсонс Т. Система сучасних суспільств. М., 1997.
6. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. Х. : Консум, 2001.
7. Юрченко-Шеховцова Т. І. Проблема формування правосвідомості особистості в сучасних умовах. К., 2015. С. 174–178.